

КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУТ СОЦІОЛОГІЇ KIEV INTERNATIONAL INSTITUTE OF SOCIOLOGY

Вул.Волоська 8/5, Київ, 04070, Україна; тел. /факс (+38 044) 537-3376, ел-пошта: office@kiis.com.ua
8/5 Voloska St, Kyiv, 04070, Ukraine; phone/fax (+38 044) 537-3376, e-mail: office@kiis.com.ua
www.kiis.com.ua

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ДИНАМІКИ ОЦІНОК НАСЕЛЕННЯМ СВОГО МАТЕРІАЛЬНОГО СТАНУ

Одним із напрямків діяльності КМІС є відстеження зміни рівня добробуту населення починаючи із 1994 року й дотепер. У ході відстеження цієї динаміки вивчається як рівень матеріального добробуту жителів України, так і чинники, котрі на нього впливають.

Базовим індикатором, який використовується КМІС для вимірювання і простеження динаміки зміни матеріального рівня населення в щорічних моніторингових дояльдженнях, є суб'єктивна оцінка матеріального становища домогосподарства: у хді опитування респондентів просять визначити, яке із суджень найбільше відповідає фінансовому становищу їхнього домогосподарства за шкалою “Нам не вистачає грошей навіть на їжу”; “Нам вистачає грошей на їжу, але купувати одяг чи взуття вже складно”; “Нам вистачає грошей на їжу, одяг, та ми можемо щось відкласти, але цього недостатньо для покупки таких речей, як, наприклад, холодильник”; “Ми можемо купувати деякі дорогі речі (як, наприклад, телевізор чи холодильник), але не можемо собі дозволити все, що забажаємо”; “Ми можемо дозволити собі все, що забажаємо”. Такий підхід не лише забезпечує мінімальну кількість невідповідей, але й дозволяє збирати порівнювані в часі дані. На користь використання суб'єктивної оцінки матеріального становища домогосподарства у якості індикатора рівня заможності населення говорить і те, що вона тісно корелює із об'єктивними показниками економічної ситуації в суспільстві, зокрема із обсягом ВВП за реальними цінами, часткою домогосподарств із доходом меншим за половину медіанного доходу домогосподарств країни в цілому, та індексом стратифікації домогосподарств країни за сумарним доходом.

Також у якості індикаторів матеріального становища населення у своїх дослідженнях КМІС використовує рівень доходів і витрат населення. Зокрема в наступних дослідженнях:

- “Доходи та витрати населення України” (1995, 1996), які було підготовлено й проведено Київським міжнародним інститутом соціології при організаційній підтримці Всесвітнього банку за рахунок гранта від уряду Японії
- Дослідження “Рівень та умови життя населення Дніпропетровській області” (1999), що було організовано Міністерством праці та соціальної політики України та Тасіс-проекту.
- Українському лонгїтюдному моніторинговому дослідженні домогосподарств.

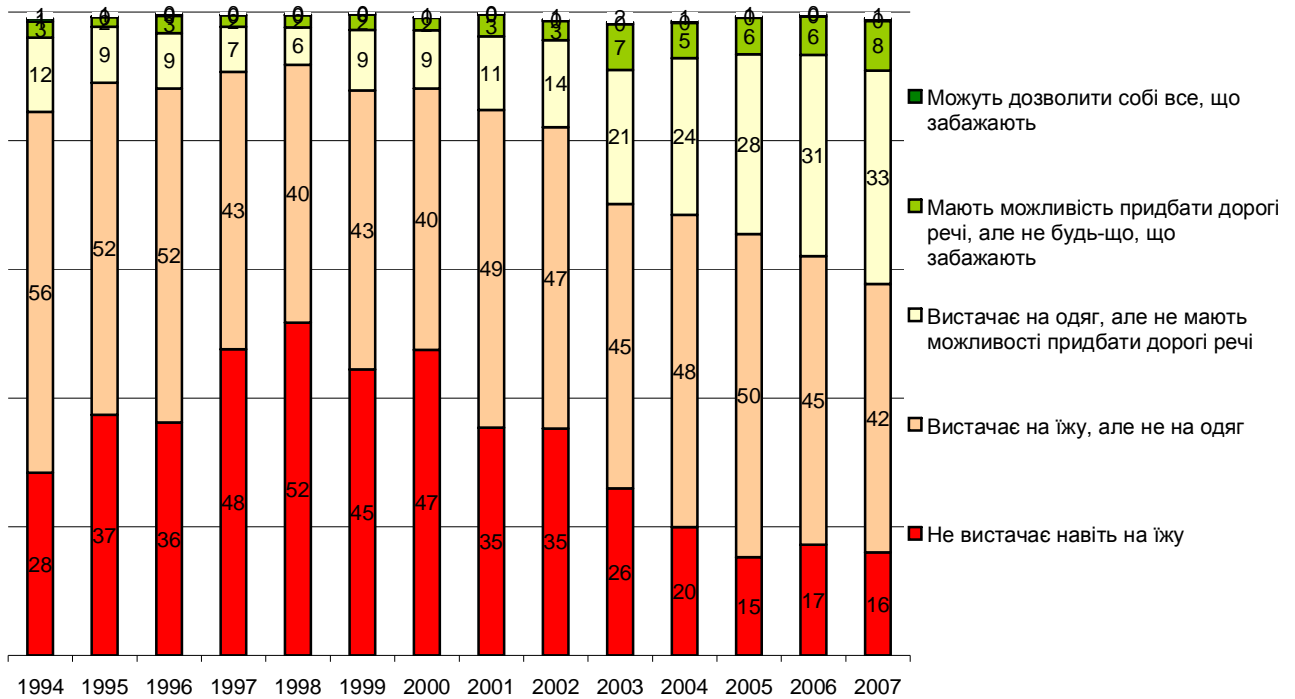
Метою цих досліджень було отримання інформації про рівень добробуту домогосподарств, в особливості про джерела та величину грошових та натуральних доходів, структуру витрат, поширеність бідності та характеристики найбільш вразливих груп населення, про основні стратегії виживання (в тому числі зайнятості населення і мобільність).

Як засвідчують дані численних досліджень, здійснених КМІС,

- На ранніх етапах незалежності (до 1998 року) фінансове становище населення погіршувалось, але починаючи із 2000 року наявна тенденція росту добробуту населення (див. діаграму нижче).

Динаміка оцінок населенням матеріального становища власного домогосподарства (1994-2007 рр.)

% дорослого (старше 18 років) населення України

- Хоча зміни економічної ситуації в країні заторкують усі верстви населення, поза тим майнова нерівність (зокрема за ознаками місця проживання та освіти) зберігається.
- Дослідження фіксують значне розходження між доходами та споживанням домогосподарств в Україні – рівень доходів, який слідує із відповідей респондентів, є нижчим за розмір витрат (наприклад, в 1995-96 році – вдвічі).
- Бідність в Україні - це, переважно, бідність "слабких" верств населення, тобто непрацездатних (людей похилого віку, дітей, інвалідів), а також робітників, які несуть велике соціальне навантаження (тобто, на одного працюючого припадає три та більше утриманців). Родини із дітьми, незважаючи на збільшення соціальної допомоги по народженню дитини, лишаються однією із найбільш вразливих груп із точки зору матеріального добробуту. Окрім того, домогосподарства без зайнятих (найчастіше один чи два пенсіонери) хоча й не відзначаються високим рівнем споживання, проте мають скромний рівень забезпечення, у той час як ті домогосподарства, де на одного працюючого припадає 3 та більше утриманці перебувають у дуже скрутному становищі.
- Значний вплив на рівень добробуту має місце проживання. У сільській місцевості спостерігається вищий рівень бідності, на додачу – міські жителі більше виграють

від економічного росту в країні. Разом із тим, міські жителі виявилися більш вразливими до економічних криз на ранніх етапах незалежності – що обумовлюється важливістю володіння землею (ведення натурального господарства) для підтримки добробуту домогосподарства, особливо для найбідніших верств.

- Як засвідчують дослідження, в усі роки позитивний вплив на рівень матеріального добробуту мав рівень освіти, причому з роками вплив освіти посилюється. Люди із неповною середньою освітою не лише мали і мають найнижчий рівень матеріального добробуту, але й їхній добробут найменше покращився в результаті економічного підйому після 2000 року.
- Праця на земельних ділянках в середині 90-х років була найпоширенішою стратегією виживання, нею було зайнято 3/4 економічно активного населення (в тому числі більше половини міських жителів мали невеликі городи за містом, де вони вирощували овочі для власного споживання й на продаж). Дослідження 2004 року засвідчили, що ця стратегія не втрачає свою актуальність. Робота на земельній ділянці частково зменшує негативні наслідки економічної кризи в країні, бо розвиток самозайнятості населення на земельних ділянках заснований на власних заощадженнях працівників, цей сектор не отримує від суспільства й держави жодних субсидій. Однак поширення цієї стратегії подолання бідності призводить до того, що значна частина населення існує за умов натурального господарства, тобто в доіндустріальному суспільстві.